

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ

PAŽYMA
DĖL VALSTYBINIO VISUOMENĖS SVEIKATOS STIPRINIMO FONDO 2022 M. VEIKLOS
ATASKAITOS

2023-05-10 Nr. NV-1089

Vilnius

Ataskaitą teikia - Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo (toliau – Fondas) administravimo grupė.

Tikslas. Pristatyti Vyriausybei informaciją apie 2022 m. Fondo veiklą kaip tai numatyta Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo nuostatuose, patvirtintuose Vyriausybės 2015 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1197 „Dėl Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo Fondo nuostatų ir Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo Fondo tarybos sudėties patvirtinimo“.

Dabartinė situacija. Fondas įsteigtas 2016 m. Fondo lėšomis finansuojamos veiklos (projektai) susijusios su Lietuvos gyventojų sveikatos išsaugojimu bei stiprinimu. Fondo administratorius – SAM. 2021 m. pabaigoje buvo priimtas Sveikatos sistemos įstatymo 38¹ straipsnio pakeitimo įstatymas, kuriuo:

- nustatyta, kad Fondas sudaromas ne lėšoms kaupti, o naudoti skirtas valstybės biudžeto lėšas visuomenės sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veikloms, įskaitant prevencinius projektus, socialinę reklamą, mokslinius tyrimus, remti;
- atsisakyta nuostatų, kad Fondo lėšos negali būti perduodamos į valstybės biudžetą ir per metus nepanaudotos Fondo lėšos lieka Fondo sąskaitoje;
- atsisakyta Fondo lėšų paskirstymo modelio, kai sprendimus dėl Fondui skirtų lėšų skyrimo priimdavo juridinio asmens teisių neturinti tarpinstitucinė grupė - Fondo taryba, ji tapo **patariamąja** Sveikatos apsaugos ministerijai dėl Fondo lėšomis finansuotinių prioritetinių sričių ir priemonių nustatymo ir kitų klausimų.

2022 metais Fondui skirta 3,303 mln. Eur. (2018 m. – 2,691 mln. Eur, 2019 m. – 3,087 mln. Eur; 2020 m.- 3,248 mln. Eur, 2021 m. – 3,351 mln. Eur).

Pagrindiniai Fondo 2022 m. veiklos rezultatai:

- Fondo prioritetinės veiklų sritys: *visuomenės psichikos sveikatos stiprinimas, sveikos gyvensenos skatinimas (prioritetai nuo 2019 m. išlaiko tęstinumą)*. 2022 m. Fondo lėšos skirtos 51 projektui įgyvendinti, iš jų 34 prevenciniams projektams (skirta 1,49 mln. Eur), 4 moksliniams tyrimams (skirta 188 tūkst. Eur) (dar 6 mokslinių tyrimų, prasidėjusių 2020 m. pabaigoje įgyvendinimas buvo baigtas, tam skirta 153 tūkst. eur.), 2 socialinėms kampanijoms (Rinkis gyvenimą (10 projektų) ir Psichikos sveikatos puoselėjimo (3 projektai), iš viso skirta 1,41 mln. Eur). Per 2022 m. pilnai įgyvendinti 44 projektai: dvi sutartys buvo nutrauktos (sveikos gyvensenos skatinimo srityje), o 5 projektų vykdymas bus baigtas 2023 metais (moksliniai tyrimai ir 1 prevencinis projektas).

- 98 proc. Fondui skirtų lėšų panaudoti projektų finansavimui. 2 proc. skirtas Fondo administravimui (ekspertų apmokėjimui, Fondo administravimu grupės darbo užmokesčiui).

- *Visuomenės psichikos sveikatos stiprinimo prioriteto* finansuotais projektais sustiprintos specialistų kompetencijos apie probleminio interneto bei kitų skaitmeninių technologijų naudojimo keliamus iššūkius ir jų įveiką, vaikų, suaugusiųjų, senjorų psichologinio atsparumo bei socialinių-emocinių kompetencijos, specialistų ir tėvų kompetencijo, kaip padėti raidos sutrikimų turintiems vaikams ir kt.

- *Sveikos gyvensenos skatinimo prioriteto* finansuotais projektais prisidėta prie vaikų sveikatai palankios elgsenos formavimo, pokovidinio sindromo simptomų mažinimo, vaikų su specialiaisiais

poreikiais lytiškumo ugdymo, onkologinėmis ligomis sergančių, negalią turinčių vaikų fizinės ir psichikos sveikatos stiprinimo pasitelkiant alternatyviosios ir papildomosios medicinos paslaugas.

- *Abiejų prioritetų projektai* pasižymėjo įgyvendinamų veiklų įvairove – nuo paskaitų, renginių, diskusijų, kūrybinių užsiėmimų iki stovyklų, edukacinių išvykų ar treniruočių. Iš viso tiesiogiai projektuose *sudalyvavo apie 15 000 dalyvių*.

- Pagrindinė projektų tikslinė grupė buvo vaikai (mokyklinio amžiaus), dalyvavo *apie 9 000 vaikų* (57 proc. visų projektų dalyvių). Kitos projektų tikslinės grupės buvo specialistai (asmens ir visuomenės sveikatos, švietimo srities bei socialinės srities), vaikų, turinčių raidos sutrikimų tėvai ir globėjai, vyresnio amžiaus asmenys.

- Projektų metu jų naudą patyrė ne tik jų tiesioginiai dalyviai, net *17 projektų metu buvo sukurta testinių produktų, kuriais gali naudotis atitinkamų sričių specialistai, tikslinių grupių atstovai, visuomenės nariai*. Pvz., parengtos ir viešai paskelbtos fizinio aktyvumo programos, skirtos pokovidinio sindromo simptomams lengvinti skirtingoms amžiaus grupėms: vaikams, suaugusiesiems, vyresnio amžiaus asmenims (<https://tinyurl.com/27wcvuz9>), parengti filmukai vaikų ir paauglių socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymui, parengta metodinė medžiaga „Probleminio interneto naudojimo ir kitų skaitmeninių technologijų naudojimo iššūkiai psichikos sveikatai: į pagalbą specialistui“ skaitmeninis įrankis jos naudojimui (<https://e-etika.lt/pagalba-specialistui/>) ir kt.

- *Vykdyta testinė socialinė informacinės kampanija „Rinkis gyvenimą“ ir „Psichikos sveikatos puoselėjimo komunikacijos kampanija“*. Nemažai šių socialinių kampanijų metu sukurto turinio turi išliekamąją ilgą vertę ir bus neribotą laiką publikuojama interneto naujienų portaluose bei pasiekama tiek per specialias žymas, tiek per paieškos sistemas.

- *2022 m. socialinės kampanijos „Rinkis gyvenimą“ metu siekta*: informuoti visuomenę apie mokslo įrodymais grįstą COVID-19 situacijos valdymą šalyje, viruso plitimo prevenciją, vakcinacijos svarbą; didinti visuomenės žinias apie emocinės ir psichologinės pagalbos galimybes Lietuvoje susidūrus su psichikos sveikatos sunkumais ar savižudybės grėsme; didinti informuotumą apie alkoholio, rūkymo, azartinių lošimų ir kitų priklausomybių žalą jauno asmens asmeniniam ir socialiniam gyvenimui, sveikatai; didinti 45+ amžiaus asmenų informuotumą apie atsakingą antibiotikų bei kitų vaistų vartojimą; padėti gyventojams atpažinti ir tinkamai vertinti nepatikimą su sveikata susijusią informaciją, skatinti pasitikėjimą medicina bei skatinti reguliariai tikrintis sveikatą ir dalyvauti ligų prevencijos programose.

- *Psichikos sveikatos puoselėjimo komunikacijos kampanija 2022 m.* siekta kompleksškai ir nuosekliai, didinti visuomenės žinias, keisti jos nuostatas bei skatinti ugdyti įgūdžius, vykdant savižudybių prevencijos komunikaciją bei stiprinant psichikos sveikatos raštingumą ir mažinant psichikos ir elgesio sutrikimų stigmą dėl pagalbos sau ir kitam iškilus psichikos sunkumams, gilinti psichikos sveikatos apsauginių ir rizikos veiksnių pažinimą ir gebėjimą pritaikyti įgytas žinias praktikoje. Savižudybių prevencijos komunikacijos temai buvo naudojamas „*Tu esi*“ prekės ženklas ir vizualinis identitetas, skirtas suteikti informacinę pagalbą asmenims, atsidūrusiems savižudybės krizėje ir jų artimiesiems, o psichikos sveikatos raštingumo didinimo komunikacijai – „*Pagalba sau*“ prekės ženklas ir vizualinis identitetas, skirtas suteikti patikimą informaciją apie psichikos sveikatą ir prieinamas pagalbos galimybes Lietuvoje.

- *Abiejų kampanijų rezultatai rodo didelį auditorijos pasiekiamumą, pristatomos temos sulaukė didelio visuomenės susidomėjimo*. Pvz., psichikos sveikatos puoselėjimo komunikacijos kampanijos metu internetiniuose portaluose 15min.lt ir Delfi.lt buvo sukurtos dvi rubrikos, kuriose buvo organizuotos dvi vaizdo konferencijos, publikuoti 29 straipsniai, su turiniu susipažino virš 500 tūkst. kartų.

Nauda:

- *Pagerėjo itin pažeidžiamų vaikų (sergančių onkologinėmis ligomis, turinčių negalią) ir jų tėvų, dalyvavusių projektuose, psichosocialinė būklė*. 96 proc. vaikų, sergančių onkologinėmis ligomis ir 100 proc. šių vaikų tėvų bei globėjų jautė pagerėjusią psichologinę ir fizinę būklę bei

teigiamą terapiją, asistuojant gyvūnams, poveikį. Kaniterapijos ir hipoterapijos užsiėmimų metu vaikams mažėjo baimė, gerėjo fizinė savijauta, mažėjo emocinis stresas, didėjo socializacija, suteikiama tam tikra paguoda, buvo užmirštama liga.

- ***Pagerėjo tėvų, dalyvavusių projekte, pasirengimas autistiškų vaikų lytiškumo ugdymo iššūkių įveikai.*** Projekto „Lytiškumo ugdymo autistiškiems vaikams modelio sukūrimas ir diegimas“ (vykdytojas – Asociacija „Lietaus vaikai“) rezultatai rodo, kad 97 proc. mokymų dalyvių įvertino mokymo programą gerai ir labai gerai. 94 proc. rekomenduotų kitiems, beveik pusė (47,1 proc.) teigė gavę atsakymus į visus klausimus lytiškumo ugdymo tema.

- ***Dalyviams palengvėjo jaučiami pokovidinio sindromo simptomai.*** Dalyviai įgijo įgūdžių ir žinių, kaip palengvinti jaučiamus pokovidinio sindromo simptomus pasitelkiant fizinius, atmintį ir koncentraciją gerinančius pratimus. (pvz. Prevencinis projektas „GYVENTI GERA. Sveikatingumo programa, skirta sveikatos stiprinimui ir fizinio aktyvumo didinimui, COVID-19 ligos prevencijai ir sukeltoms pasekmėms mažinti“ (vykdytojas - VšĮ Respublikinė jogos mokykla); Rezultatai: po užsiėmimų 87 proc. dalyvių teigė, kad pagerėjo jų fizinė sveikata, sumažėjo nuovargis (68 proc.), pagerėjo dėmesio koncentracija (58 proc.) ir atmintis (30 proc.).

- ***Didėjo dalyvių psichologinio atsparumo įgūdžiai.*** Dalyviai ėmė gebėti geriau atpažinti emocijas savo kūne, didėjo emocinis raštingumas, pasitikėjimas savimi, įgyta streso, konfliktų valdymo, kitų psichikos sveikatos rizikos veiksnių įveikos įgūdžių. (pvz. Prevencinis projektas „Moksleivių emocinio raštingumo gerinimas pasitelkiant meno intervencijas“ vykdytojas - VšĮ MO muziejus); Rezultatai: pagerėjo moksleivių emocinis raštingumas, matuojamas EAQ (angl. Emotion awareness questionnaire) skale, daugiau nei trys ketvirtadaliai tyrime dalyvavusių mokinių palankiai vertino edukacijas. Didžiausią įspūdį edukacijų metu mokiniams paliko įtraukios meno edukacijos MO muziejaus erdvėje, komandinis darbas bei gilesnė meno pažinimo galimybė.

- ***Pagerėjo dalyvių žinios apie probleminio interneto naudojimo (PIN) priežastis, pasekmes bei pagalbos metodus*** (pvz. Prevencinis projektas „Probleminio interneto ir kitų skaitmeninių technologijų naudojimo iššūkiai psichikos sveikatai: į pagalbą specialistui“ (vykdytojas - Skaitmeninės etikos centras); Rezultatai: mokymų dalyvių žios PIN tema subjektyviu vertinimu padidėjo nuo 5.7 iki 8.4 balų (10 balų skalėje). Sukurtas skaitmeninis sprendimas ir adaptuota metodinė medžiaga, kuri pateikta svetainėje www.e-etika.lt skiltyje „Pagalba specialistui“ sulaukė itin daug dėmesio: svetainės lankomumas stebimuoju periodu buvo 3000 (planuota: 1000).

- ***Dalyviai – tėvai ir specialistai – projektų metu įgijo trūkstančių metodinių žinių ir praktinių gebėjimų kaip padėti įvairiapusių raidos sutrikimų turintiems vaikams. Dėl to gerėjo kasdienis vaiko ugdymas ir priežiūra, stiprėjo vaikų socialiniai, pažintiniai ir savarankiškumo gebėjimai bei visos šeimos gyvenimo kokybė*** (pvz. Prevencinis projektas „Jonavos, Utenos, Kupiškio rajonų savivaldybių bendrojo ugdymo įstaigų specialistų ruošimas, vaikų su specialiaisiais poreikiais integracija į bendrojo ugdymo mokyklas“ (vykdytojas – VšĮ „Savarankiški vaikai“) Rezultatai: prieš mokymus 9 proc. dalyvių sakė, jog geba atpažinti ir padėti vaikams, kurie turi raidos sutrikimus, o po mokymų šis rodiklis siekė 78 proc. 90,5 proc. dalyvių teigė, jog galės panaudoti įgytas teorines ir praktines žinias savo darbe. 88 proc. dalyvių išsakė tęstinių mokymų poreikį).

Patarėja

Aurelija Urbonienė